

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПРИРОДНИЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
(В МЕЖАХ ФОРУМУ З
ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ,
ВЕТЕРАНОК ТА ЧЛЕНІВ ЇХ
СІМЕЙ «РІВНЕНСЬКА
ЄДНІСТЬ»)

Рівне

27-28 лютого 2025

РІВНЕНСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

РІВНЕНСЬКА
ОБЛАСНА
ДЕРЖАВНА
АДМІНІСТРАЦІЯ

ПСИХОЛОГО-
ПРИРОДНИЧИЙ
ФАКУЛЬТЕТ
РДГУ

Соціально-психологічна реабілітація ветеранів. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, проведеної в межах Форуму з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх сімей «Рівненська єдність» 27-28 лютого 2025 року / Упорядники проф. Р. Павелків, проф. Н. Корчакова, проф. В. Безлюдна. Рівне, РДГУ, 132 с.

Список використаних джерел

1. Міністерство у справах ветеранів України. Офіційний звіт про стан ветеранів за 2023-2024 роки. URL: https://mva.gov.ua/3BIT_Мінветеранів_України (дата звернення: 21.02.2025).
2. Kaplan S., Kaplan R. The Experience of Nature: A Psychological Perspective. Cambridge University Press, 1989. 368 p.
3. King's College London. Mental Health and Social Isolation Among Veterans : веб-сайт. URL: <https://www.kcl.ac.uk/ioppn/king's-centre-for-military-health-research-veterans-mental-health-conference-2021> (дата звернення: 21.02.2025).
4. Kolk Van der B. The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma. Penguin, 2014. 624 с.
5. Veterans Affairs, USA. National Suicide Prevention Annual Report. 2021 : веб-сайт. URL: <https://www.va.gov/> (дата звернення: 21.02.2025).

Немеш Олена

*доктор психологічних наук,
професор кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненського державного гуманітарного університету
(м. Рівне)*

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ВЕТЕРАНАМ ТА ЇХ РОДИНАМ

Війна в Україні підняла актуальність проблеми збереження психологічного здоров'я військовослужбовців на принципово новий рівень. Адже участь у бойових діях практично завжди супроводжується стресовою реакцією організму, яка без відповідної своєчасної кваліфікованої допомоги може призвести до несприятливих наслідків, як для самого військовослужбовця, так і для суспільства в цілому. Психологічна травматизація зумовлює виникнення труднощів із соціалізацією та погіршує якість життя військовослужбовців, створює тривалі соціальні, економічні та політичні проблеми для країни. У зв'язку з цим гострою є потреба в консультаційній і психотерапевтичній допомозі різним категоріям травмованих осіб – військовослужбовцям, ветеранам, членам їхніх сімей, які переживають руйнацію звичного життя.

Одним із завдань інституцій та фахівців в Україні, які дотичні до надання підтримки ветеранам, є створення умов щодо формування позитивного образу ветеранів, розробки та реалізації державної ветеранської політики, сприяння успішній (ре)інтеграції ветеранів до цивільного життя.

Мета. Аналіз основних психологічних проблем ветеранів війни та членів їх родин й визначення пріоритетних напрямів їх допомоги.

Виклад основного матеріалу. Суспільно-політичні події останніх років у світі та Україні показує, що будь-яка війна залишає глибокий слід у долі країни, родини, окремої людини та безпосередньо впливає на їхнє майбутнє.

Широкомасштабне вторгнення Росії до України призвело до значного збільшення кількості ветеранів в нашій країні. Відбувається поступовий процес повернення їх з війни до цивільного життя. І фахівці, які дотичні до взаємодії з ветеранами, їхні родини, установи-роботодавці, місцеві громади, а також суспільство в цілому повинні бути готовими прийняти ветеранів.

Після військових дій ветерани отримують ряд психологічних та фізичних травм, тому особливої актуальності на сьогодні набуває питання психологічної допомоги та реабілітації учасників збройних конфліктів та соціально-психологічні наслідки участі у бойових діях. При цьому найбільшого масштабу набувають відстроченні наслідки війни, які впливають не тільки на фізіологічне, духовне здоров'я, а й на психологічне. Маючи особливий життєвий

Форум з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх сімей «Рівненська єдність», 27-28.02.2025р.

досвід ветерани не усвідомлюючи цього, роками можуть носити тягар болю від пережитого. Залежно від особистісних якостей одні ветерани справляються з цим болем, іншим необхідна психологічна допомога та соціально-психологічна допомога протягом всього життя. Психологічний стан ветерана визначають такі чинники: особистісні якості; особливості травмівного досвіду; наявність та характер психотравми отриманої в дитячому віці; акумульовані протягом життя соціальні моделі, зокрема життєві стратегії та сценарії; соціальне середовище, зокрема соціальна підтримка, соціальна допомога; професійна реалізація. Актуальним постає питання визначення шляхів які допоможуть ветеранам швидше реадaptуватися до життя після війни [2, с.30]. Реабілітаційна допомога колишнім військовим не має обмежуватися тільки медичною та фінансовою підтримкою, адже має передбачати також комплексну психологічну допомогу та соціальну реабілітацію. Основними психологічними проблемами колишніх військових є підозрілість, агресивність, страх, демонстративність поведінки, конфлікти в родині, непорозуміння з колегами, емоційна напруженість, почуття самотності, підвищена дратівливість й агресивність, зловживання алкоголем і наркотиками, життєвий песимізм, відсутність довіри до людей, відсутність сенсу життя, невпевненість у своїх силах, нездатність впливати на хід подій, потреба мати при собі зброю, бажання помсти, ставлення до жінок як до об'єкта сексуального задоволення, пошук екстриму.

Основними соціальними сімейними проблеми учасників бойових дій є: обмеження у міжсімейних, внутрішньо-сімейних і міжособистісних контактах; зниження можливостей комунікації між членами родини; дефіцит чоловічого впливу на виховання дітей; проблеми з освітою і вихованням дітей; проблеми з працевлаштуванням і соціальним станом членів родин. Чи усім ветеранам потрібна психіатрична допомога або психологічна реабілітація? Виходячи з підходів Всесвітньої організації охорони здоров'я, можна зробити висновок, що акцент у наданні послуг у сфері охорони здоров'я, зокрема й ментального, варто робити на рівень самопомогі. Саме цей вид втручань є найбільш затребуваним, і у той же час – найдешевшим. Досвід практичної роботи із психосоціальної підтримки та реінтеграції ветеранів свідчить, що далеко не усі вони потребують спеціалізованої допомоги (психологів, психотерапевтів, психіатрів). Більшості потрібне звичайне розуміння і підтримка суспільства, місцевої громади, найближчого оточення (родини, колег по роботі, друзів). До процесу реінтеграції ветерана залучені люди та інституції, які перебувають поруч. Це насамперед його родина, побратими, колеги по роботі і друзі, члени громади, представники громадськості та влади різного рівня, а також суспільство в цілому. Такий комплексний підхід сприятиме успішній (ре)інтеграції ветерана у цивільне життя і надасть можливість впоратись з чисельними викликами, які пов'язані із оточенням людини у громаді [1, с.23-24].

Проблеми, з якими зустрічаються родини ветеранів (а також звільнених із полону, військовослужбовців): а) руйнація власних очікувань щодо сімейного життя після повернення особи в коло сім'ї (наприклад, дружина очікує, що чоловік після повернення додому відразу візьме на себе всю (чи хоча б більшу) частку відповідальності за родину, що брав до призову. А виявляється – він сам потребує підтримки і не спроможний певний час виконувати свої основні обов'язки); б) відмова ветерана працювати в сталій для нього сфері і пошук себе в новій професійній реалізації (що може викликати на певний час матеріальні труднощі в родині); в) посилення алкогольної, наркотичної чи ігрової залежності (особливо, якщо ці залежності були в допризовний період/ до полону); г) агресивна та неконтрольована поведінка (як обумовлена ПТСР, так і спричинена зниженням внутрішнього соціального контролю особи). Нерідко перераховані фактори призводять ветеранів чи військовослужбовців до здійснення домашнього насильства, жертвами якого стають діти та жінки. Саме посттравматичний розлад як серед військових, ветеранів та звільнених із полону, так і серед переселенців стає потужним механізмом розвитку насильства в сім'ї. Тому особливої актуальності набуває проблема психологічної реабілітації тих, хто повертається з війни [2, с. 78-79].

Для успішної адаптації демобілізованих, що повернулися після бойових дій слід акцентувати увагу волонтерів і близьких на таких факторах: особливості першої зустрічі (як

зустріти захисників – без істерик, із любов'ю й позитивним настроєм); усвідомлення природності адаптаційних процесів упродовж трьох місяців (вихід назовні «заморожених» до цього емоцій та переживання їх); побутова адаптація (залучення до домашньої роботи); недопустимість психологічного тиску в комунікаціях («витягування» на розмови, багато запитань, з'ясування деталей тощо); необхідність дослухатися до простих прохань особи щодо забезпечення комфорту (їсти, зачинити двері, вимкнути музику чи світло тощо); контроль інформації (обмеження агресивної інформації, зокрема новин, фільмів-«бойовиків, фільмів-«катастроф» тощо) [2, с.77-78].

На думку Ч.Фіглі, психотерапевтична допомога родинам ветеранів повинна ґрунтуватися на чотирьох головних принципах: 1) повага до інтимних сторін життя сім'ї, її самовідданості під час війни і досвіду, що стосується пережитих стресових життєвих обставин; 2) інформування родини про можливі психологічні наслідки війни; 3) поєднання психологічної допомоги з соціальною підтримкою сім'ї, зокрема, і родинами інших ветеранів; 4) психотерапевтичне втручання в життя сім'ї має базуватися на: а) обережному вивченні джерел стресу в сім'ї; б) визначенні – які способи подолання психологічних труднощів використовуються в сім'ї, а які – ні; в) інформування родини про різні способи подолання наслідків травматичного стресу; г) допомогу у створенні в сім'ї системи взаємної підтримки; д) допомогу в мобілізації тих сторін сімейних стосунків, що здатні її зміцнити і забезпечити вирішення психологічних проблем [2, с.80-81]. Найбільш ефективною, на думку С.Вільямс і Т.Вільямс, є мультимодальна форма сімейної терапії, що включає: а) індивідуальне та сімейне консультування; б) групову психотерапію окремо з ветеранами та їхніми дружинами; в) заняття в групах, що включають кілька сімейних пар із метою вдосконалення комунікативної компетентності; г) створення системи взаємної соціальної підтримки [2, с.82].

Висновки. Важливими напрямками вирішення проблеми психологічної допомоги ветеранам є максимально широке інформування про можливості соціально-психологічної реабілітації, використання різних форм роботи, формування продуктивної рефлексії особистості, адаптація закордонного досвіду реабілітаційних програм до українських реалій, розширення та вдосконалення служби військових психологів, створення локальних інформаційних мереж та забезпечення їх постійного змістового оновлення.

Список використаних джерел

1. Акименко Ю.Ф., Кириленко М.І., Лахтадир А.М., Одиниця В.В. Люди з досвідом війни. Гідність. Взаємодія : посіб. для тренера. Створено у межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», експертна підтримка ГО «Безбар'єрність». Київ, 2023. 72 с.
2. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи: навч.посіб./ за заг. ред. Л.Гришковець. Т. 3. Київ, 2018. 236 с.

Нечипорук Любов

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету(м. Рівне)

Килюшик Тетяна,

директор комунального закладу «Центр надання соціальних послуг» Шпанівської сільської ради Рівненського району Рівненської обл.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне збройне вторгнення російських військ на територію України в лютому 2022 р. призвело до того, що більше 13 мільйонів громадян України стали *Форум з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх сімей «Рівненська єдність», 27-28.02.2025р.*

ЗМІСТ

Августюк Марія, Демидюк Володимир Способи зменшення негативного впливу румінації в учасників бойових дій	3
Березюк Тетяна Соціально-психологічний супровід ветеранів війни та членів їх сімей	5
Вронська Вікторія Нові виклики в умовах війни: стратегії відновлення фізичного та ментального здоров'я вихованців	8
Галатюк Михайло. Спортивна діяльність як інструмент фізичної реабілітації та соціальної інтеграції ветеранів	10
Галушко Любов, Амурова Яна Особистісна психокорекція військовослужбовця як передумова самозбереження ментального здоров'я	14
Галушко Олена Психологічна підтримка ментального здоров'я сімей учасників бойових дій	16
Герасимчук Оксана Особливості поглядів на психологічні теорії агресії	19
Гільман Анна Особливості психічного здоров'я осіб, постраждалих внаслідок війни	24
Главінська Олена, Главінська Еліна Стратегії психологічного відновлення військовослужбовців та ветеранів бойових дій	26
Гуцалюк Ігор Адаптивний спорт як інструмент відновлення ветеранів	29
Джеджера Ольга Досвід країн НАТО в роботі з ветеранами з ПТСР	31
Демчук Олена, Артемова Ольга Військові з інвалідністю: шляхи подолання комунікативних труднощів	34
Денищук Інна Психологічна підтримка дітей під час війни в умовах закладу освіти	36
Дружиніна Інна Особливості соціально-психологічної підтримки членів сімей військовослужбовців	39
Марциновський Віталій, Загоруйко Геннадій. Витоки та причини розвитку синдрому вигорання у бійців у зоні бойових зіткнень	41
Ivashkevych Eduard, Kharchenko Yevhen Individual style of the activity of militaries	43
Каплун Олег, Фількіна Тетяна Посилення резильєнтності поранених учасників бойових дій та ветеранів через медіаторів	46
Карповець Максим. Перформативні методики у реабілітаційній та корекційній практиці в умовах війни	48
Кравченко Оксана Роль закладів вищої освіти у розвитку ветеранського руху	50
Кулаков Руслан. Збереження психічного здоров'я військовослужбовців як соціально-психологічна проблема	52
Кулакова Лариса Особливості використання арттерапії у роботі з військовими і ветеранами	55
Лазоренко Борис Комплексне забезпечення психологічного особистості та спільноти в умовах війни	57
Луцик Галина. Особливості психологічної реабілітації після війни: гендерні аспекти	59
Лютко Оксана. Алгоритм взаємодії з людьми з психічними розладами	61
Матласевич Оксана, Котовська Юлія Роль екзистенційних аспектів у посттравматичному зростанні студентської молоді	63
Mykhalchuk Nataliia, Ivashkevych Ernest Teenagers' experience of the war situation in Ukraine	66

Мовчко Олег. ПТСР і нічні кошмари, як війна залишає відбиток у свідомості та несвідомому	68
Молочко Ярослав Нарцисичний симптомокомплекс як механізм подолання бойового стресу та психологічної травми	71
Нелюб Євген Активний туризм як засіб поліпшення психоемоційного стану ветеранів війни в Україні	74
Немеш Олена. Психологічна допомога ветеранам та їх родинам	76
Нечипорук Любов, Килушик Тетяна Особливості надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам в умовах воєнного стану	78
Ніколайчук Галина, Ногачевська Інна Відновлення ментального здоров'я ветеранів у процесі вивчення іноземних мов	81
Оксенюк Оксана Стратегії втручання у соціальній роботі з внутрішньо переміщеними особами (ВПО)	84
Остапчук Микола, Філоненко Руслана Забезпечення активної реабілітації ветеранів наданням підтримки у сфері освіти	87
Павелків Віталій Емоційна регуляція у ветеранів: виклики та шляхи подолання	89
Павелків Катерина Роль сім'ї та громади у процесі реінтеграції ветеранів у цивільне суспільство	91
Письменний Сергій Вплив психологічних травм партнерів на подружні стосунки викликаних війною	93
Пономаренко Вадим Гігієна сну як ключовий фактор відновлення здоров'я ветеранів	95
Петрук Людмила Особливості соціальної інтеграції та адаптації внутрішньо переміщених осіб в територіальних громадах	98
Пуха Наталія, Широких Анастасія Проблема стресу у підлітків під час війни	100
Савуляк Вікторія Християнське консультування як напрям психологічної допомоги	103
Ольга Созонюк Вплив воєнних дій в Україні на психічне здоров'я здобувачів вищої освіти	105
Стасюк Марія Захищеність психологічна як передумова конструктивного подолання особистістю стресової ситуації в умовах війни	107
Стеца Наталія Соціальна інтеграція дітей військовослужбовців: труднощі та перспективи	111
Супрун Віктор Психологічне благополуччя вагітних жінок в умовах війни: стратегії адаптації	113
Сяська Інна Стратегія соціальної реабілітації ветеранів та членів їх сімей в умовах війни в Україні	116
Тетеря Костянтин, Кротенко В. Теоретичні аспекти травматичного досвіду. Посттравматичний стресовий розлад і феномен посттравматичного зростання	119
Трохимчук Ірина Відновлення ментального здоров'я ветеранів засобами природи	122
Черноус Тетяна, Гордійчук Ірина, Баранович Софія Роль см'ї у подоланні наслідків материнської депривації та шкільної адаптації дітей в умовах війни	124
Чернієнко О. Відновлення фізичного здоров'я учасників бойових дій з вадами слуху	126
Юрчук Олена Особистісна резильєнтність як умова ефективності взаємодії психолога з учасниками бойових дій та ветеранами	128

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ.

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції,
проведеної в межах *Форуму з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх
сімей «Рівненська єдність»***

27-28 лютого 2025 року

Упорядники:
***проф. Р. Павелків, проф. Н. Корчакова,
проф. В. Безлюдна***

